

Gondolatok a mezőgyáni általános iskolában folyó kísérletről

Most végeztem a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola magyar-országi szakán. Szakdolgozatom témája az volt, hogy milyen eredménnyel sikerült adaptálni a szentlőrinci iskolakísérletet a mezőgyáni általános iskolának. Most ennek rövid összefoglalóját szeretném közreadni.

Az iskolában kimondottan a tanítás-tanulási programok adaptálását, fejlesztését tűzték ki célul. A tanítás-tanulás területén folyó munka legfontosabb csomópontjai a következők voltak:

- meggyőzni a pedagógust, hogy érdemes vállalkozni a megújulásra, amely magába foglalja a rendszeres tanulást, a megszokottól eltérő munkavégzést;
- elfogadtatni a tantestülettel a Gáspár-féle négy alaptévékenység pedagógiai funkcióit;
- meghatározni, hogy mely komplex tantárgyakat vezetik be 5. osztálytól folyamatosan;
- megszervezni a szentlőrinci kísérleti iskolával a közös látogatásokat;
- meggyőzni a szülőket arról, hogy a szentlőrinci iskolakísérlet adaptációjával korszerűbbé tehetik a nevelő-oktató munkát;
- a komplex tantárgyak igényeinek megfelelően fejleszteni a szaktantermeket, a könyvtárat.

A szentlőrinci tanítási-tanulási programok adaptálása során a bevezetett komplex tantárgyak művelődési anyagának oly mértékű módosítására került sor, amely jobban igazodik a mezőgyáni iskolának a sajátosságaihoz, lehetőségeihez és a tanulók összetételéhez, mint a központi tanterv művelődési anyaga.

Dr. Gáspár László a nevelés 4 alapvető tevékenységi területét egyenértékűnek tartja, amellyel ez az iskola is egyetért. Mégis az egyes nevelési területeken az egyenlősen fejlesztés elvét követik.

A tanítási-tanulási tevékenység közvetlen célja, hogy a tanulók ne elszigetelt szakági-szaktudományi ismereteket szerezzenek, hanem az objektív valóság egésze táruljon fel előttük a maga összefüggésében, ellentmondásában. A tanulóknak az iskolai évek alatt mindazokat az alapvető ismereteket el kell sajátítaniuk, amelyek az összefüggő világkép megalkotásához nélkülözhetetlenek, és egyben a továbbtanulás szükségszerű előfeltételei.

A tanítás-tanulási tevékenység alapvető céljának tartják, hogy ne befejezett, lezárt, hanem folyamatosan továbbépíthető műveltséget nyújtson, az egész emberi életet végigkísérő tanulásnak, művelődésnek irányt adjon, ily módon az iskola nem lezárja, hanem megnyitja a művelődés folyamatát.

Ilyen megfontolások alapján a következőképpen tanítanak és tanulnak a szentlőrinci kísérletet adaptáló iskolában:

Első osztály helyett ötödiktől kezdték kiépíteni a tantárgyi struktúrát, évről évre. Két tárggyal indítottak (természetkutatás foglalkozás és a természet és a társadalom fejlődése), amely több bonyodalmat okozott, mert egyrészt nem volt meg az alsó tagozatos előzménye, másrészt hiányoztak olyan ismeretblokkok, amelyek Szentlőrincen a többi komplex tárgyban megtalálhatók.

Ezt csak úgy lehetett megoldani, hogy a tanító tanárok átdolgozták a lőrinci tanterveket a mezőgyáni feltételeknek megfelelően, arra építve, amit a gyerekek az alsó tagozatból tudásként magukkal hoznak.

A törzsanyagot, amelyet ők minimumszintnek neveznek, nehéz volt megállapítani, mivel a 78-as állami tantervből és a szentlőrinci tantervekből kellett megállapítaniuk. Ma már a nem megfelelő ismeretanyagokat a pedagógusok felülbírálták és korrigálták, vagy kihagyták a művelődési anyagból.

A kiegészítő anyag összeállításánál pedig megkérdezték a gyerekeket: mi iránt érdeklődnek.

A hagyományos tantárgyak helyett komplex tantárgyakat vezettek be, és ennek megfelelően alakították ki az egyes tárgyak tematikáját. A szentlőrinci komplex tantárgyak nem elszigetelt tényeket, hanem összefüggő folyamatokat, komplex rendszereket mutatnak be. Bizonyos átfogó elvek, motívumok az egyes komplex tantárgy egészét átszövik.

A következő táblázat a mezőgyáni iskolakísérlet ciklusonkénti óratervét mutatja, amely a tantárgyrendszert és az osztályokra lebontott óraszámokat összesíti.:

5-8. osztály

	5.	6.	7.	8.
Anyanyelv	10	9	8	7
Matematika	6	6	4	4
Orosz	6	6	4	4
Természet és társadalom fejl.	6	6	6	6
Általános gazdasági ism.	4	4	4	4
Ének-zene	4	4	3	3
Rajz	4	4	3	3
Testnevelés	5	5	5	5
A születéstől a felnőttkorig	–	–	2	2
Természetkutató foglalkozás	4	4	6	6
Osztályfőnöki óra	2	2	2	2
Fakultáció	–	–	3	3
Összes óraszám:	51	50	50	49
A tanítási órák és foglalkozások időtartama: 40 perc				

A tanítás-tanulás szervezeti formái

Az általános iskola tanulói osztály- és tanórarendszerben tanulnak. A tanítási órák 40 percesek. A tanítás 8 órakor kezdődik.

A tanítás-tanulás szervezeti formái:

- a tanítás idejéhez kötött, mindenki számára kötelező jellegű foglalkozások,
- a tanulók tanórán kívüli tanítás-tanulásához kapcsolódó szabadon választott tevékenységek.

A mindenki számára kötelező jellegű foglalkozások közül a legalapvetőbb szervezeti forma a tanítási óra. Ezen belül problémakörönként tantervileg kötött és kötetlen foglalkozások vannak.

1. A kötött foglalkozások az óraszám kb. 60%-át töltik ki, ezek az órák a tantervben

megjelölt problémakörök feldolgozására szolgálnak, s e foglalkozások biztosítják a szükséges és elégséges, mindenki számára kötelezően elsajátítandó ismereteket.

2. A kötetlen órák a tantervben meghatározott óraszám kb. 40%-a, ezek a foglalkozások lehetőséget biztosítanak:

- a lemaradók felzárkóztatására;
- az egyéni érdeklődésnek megfelelő témák feldolgozására;
- az egyéni képességek differenciált fejlesztésére;
- a programban nem tervezett, de a gyerekeket érdeklő aktuális kérdések felvetésére, megvitatására;
- önálló gyűjtő- és alkotómunka eredményeinek bemutatására, közzétételére, megvitatására;
- kiselőadások megtartására stb.

A megvalósítandó feladat szerint a kötött és kötetlen foglalkozások alábbi típusai különböztethetők meg:

- a problémakört bevezető órák alkalmat nyújtanak a probléma felvetésére, az érdeklődés és a tanulási kedv felkeltésére, valamint ezek révén a tanulók motiválására;
- a folyamatosan feldolgozó foglalkozásokon kerül sor a valóságismereti tartalom elsajátítására és az ehhez kapcsolódó alkotómunkára;
- keresztmetszeti órákat lehet tervezni a problémakör feldolgozása, lezárása vagy több problémakör lezárása után.

Tanulmányi eredmények

A 95-ös tanulólétszámból 2,85% kapott nf. minősítést TTF-ből
2,85% kapott nf. minősítést TKF-ből
5,7% kapott nf. minősítést ÁGI-ből
0% kapott nf. minősítést SZFK-ből.

Nem jelentős azoknak a száma, akik nem feleltek meg. Így szinte valamennyi tanuló elérte a minimumszintet.

8. osztály végére (az adat elhanyagolható) nincs bukás, mindenki elsajátítja az alapkövetelményeket. Még olyan tanuló is, aki esetleg a hagyományos tantárgyból megbukott.

Dicséret-minősítést valóban csak a legjobbak kapnak.

A 95-ös tanulólétszámból 13,3% kapott d. minősítést TTF-ből
11,4% kapott d. minősítést TKF-ből
8,5% kapott d. minősítést ÁGI-ből
10,45% kapott d. minősítést SZFK-ből

Az itteni számok nem kiemelkedőek, hanem átlagosnak tekinthetők, ha figyelembe vesszük, hogy a tanulók összetétele kedvezőtlen (sok gyenge képességű, veszélyeztetett, cigány tanuló van.)

Felmerülhet a kérdés, hogy mi lesz a kísérletben részt vevő tanulók sorsa a középiskolában, vagyis azokkal a tanulókkal, akik a tantárgyblokkokból százalékos értékelést kapnak, akiknek a tankönyv nem szent, akik közül az előrehaladó elmehet búvárkodni a a könyvtárba. Erre választ ad a múlt évi beiskolázási eredmény.

Az iskola beiskolázási aránya 90%-os. A tanulmányi eredmények alapján a 8. osztály tanulói közül 17 fő jelentkezett továbbtanulásra. 15 főt vettek fel, ebből 13 főt az első helyen megjelölt közép fokú intézménybe (7 fő gimnázium, szakközépiskola, 6 fő

szakmunkásképző intézet). Fontos eredmény az is, hogy a középiskolát a tanulók – egy-két kivétellel – el is végzik.

Látogatásaim alkalmával több gyerek is véleményt mondott. Ezek közül nekem a következő tetszik a legjobban: „Sokkal jobb, hogy nincs külön kémia, fizika, biológia, hanem mindezt együtt tanuljuk.”

Az adaptációt vállaló pedagógusok jobban egymásra utaltak, mint korábban. Fontos az egymás közötti információ- és tudásanyagcsere. Javult a vitakészség, egymás munkájának elismerése. Egyszerre megnőtt a pedagógusok tekintélye, akikről kiderült, hogy vannak területek, ahol bizonytalanok, de kezdenek témakörökben (nem szét-szabdalt tananyagrészekben) gondolkodni. S mi a pedagógusok véleménye?

„A program nagy szabadságot, önálló döntést biztosít nekünk a módszerek megválasztásában és az ismeretanyag feldolgozásában.”

A termelő-gazdálkodó munka előzménye a gyakorlati foglalkozás volt. Ennek keretében egy 4–500 négyzetgözl területű kertben végeztek mezőgazdasági munkát a gyerekek, és az éves tervet, a 4–5000 Ft bevételt könnyen elérték.

A 70-es évek elején volt egy kis fólia, amelyben zöldséget, paradicsomot, uborkát termeltek. A gyerekek nagy gyakorlattal rendelkeztek ebben, ugyanis Mezőgyánban nagyon sokan, így a szülők többsége is fóliázik.

Az intenzív fejlődési szakasz 1985–86-ban kezdődött az iskolaszövetkezet keretében. Az iskolaszövetkezet megalakulásának ideje: 1986. október 11. Felismerték, hogy a tanulóknak szükségük van az adottságaiknak, pályaválasztási irányultságaiknak megfelelő sajátos feladatok, pl. kereskedői, gazdálkodói feladatok elvégzésére is. Ekkor elhatározták, hogy újabb fóliát építenek, és kibővítik a termelést. Sőt fölmerült, hogy szükség lenne egy iskolaboltra, ezért 1988 őszén az is beindult. A tiszta nyereség évente ma már 60–80 ezer forint, nem is beszélve a termelőmunka pedagógiai értékeiről.

A Békés Megyei Önkormányzat Pedagógiai Intézete szakvéleményt adott ki az Oktatási és Művelődési Minisztériumnak az iskolában folyó nevelő-oktató munkáról. Idézet a szakvéleményből:

„A mezőgyáni Általános Művelődési Központ bebizonyította, hogy az „alulról jövő” kezdeményezés is lehet pedagógiai érték, ha céltudatos program és az azt végigvivő hatékony vezetés biztosítja van.

Napjainkban egyre több szó esik az iskola piacosítási lehetőségeiről. Ebben az adaptációban anyagi értékteremtés is folyik. A termelés-gazdálkodás, amelyet iskola-szövetkezet keretében folytat az iskola, anyagi gyarapodást is jelent. Ezt a tanulók táboroztatására, jutalmazására és az iskolaszövetkezet fejlesztésére fordítják.”

A szabadidő eltöltésére is nevelni kell, mert enélkül a gyerekek nem tanulják meg szabadidejüket értelmes tevékenységekkel eltölteni, a rendelkezésükre álló idővel helyesen gazdálkodni. Ezért a szabadidős tevékenységeket is lényeges rendszeralkotó elemnek tekintik az iskolában.

A személyiség fejlődése szempontjából is fontos, hogy a gyerek viszonylag korán megtanuljon bánni a szabadidejével. Teret ad az egyén fejlődésének, megújulásának. Így a szabadidő szervezése az iskola legfontosabb funkcióinak egyike. Lehetőséget kell biztosítani a közösség tagjai számára, majd figyelemmel kísérni, hogy milyen mértékben élnek ezekkel a lehetőségekkel.

Fő irányai:

- öntevékeny művelődés
- könyvtár, zene, film, gyakorlati munkák
- sport, játék, szórakozás.

A szabadidő értelmes, hasznos eltöltése érdekében egyénileg választható lehetőségeket nyújtanak a tanulóknak.

Főbb működési területek: citerakör, bábkör, DSK, videostúdió.

Az iskola tanulói bekapcsolódtak a Zöld szív-mozgalomba. A Zöld szív ifjúsági természetvédő mozgalom. Fiatal és idősebb tagjuk egyaránt van. Céljuk a természet szeretete, értékeinek megbecsülése, megóvása. Feladatuk, hogy egy-egy kisebb természeti területet a védnökségük alá vegyenek. Ezt rendszeresen figyelik, gondozzák, óvják a károsító hatásoktól.

Nagyon humánus feladatokat látnak el a tanulók e mozgalom keretében: Gyomlálnak a tagok a meghatározott területen. Szeméthordás is az ő feladatuk. A környező csatornák tisztítását is magukra vállalták. A mozgalom kereteiben történik: a vas-, fém-, rongy-, papír- és egyéb gyűjtés. Évente rendszeresen megszervezik a gyűjtési akciókat, amely 15–20 ezer forint gyarapodást is jelent.

Látogatásaim alkalmával megragadott az iskola légköre, sok élménnyel gazdagodtam. Szerintem nagyszerűen sikerült a szentlőrinci kísérletet a speciális körülményekhez, a helyi sajátosságokhoz igazítani.

Az egyik legérdekesebb élményem az oktatás folyamata volt. Ámultam, hogy egy-egy komplex tantárgy óráján milyen nagy összefüggésben látják a tanulók a problémákat. Ezt az eredményt a sokkönyvűség adja. A tanulók körében népszerűbb az, hogy többféle könyvet forgathatnak, ha valamilyen kérdésre választ várnak. Ezáltal bátrabban vitáznak egymással a kérdés megoldásakor. Öröm volt látni, hogy milyen szívesen kutatnak, bűvárkodnak.

Átéreztem a komplex tantárgyat oktató pedagógusok nem könnyű helyzetét is, akiknek hatalmas művelődési anyagot kell ismerniük, és a tanítási órán egyidejűleg kell foglalkozniuk a gyenge képességű, valamint a tehetséges tanulókkal.

A nevelő munka egyik eredményének tekintem a tanulók viselkedéskultúrájának javulását. Pozitív irányban változott a tanulók iskolai és iskolán kívüli magatartása. Meggyőződtem arról, hogy a gyerekek közül biztosan nem kerülnek ki kallódó, a társadalmi beilleszkedés lehetetlenségével küzdő felnőttek.

A látott iskolai tevékenység alapján azt is elmondhatom, hogy az adaptáció nemcsak egy tevékenységi területre terjed ki, hanem a nevelési gyakorlat egészére: a célok, a tartalmak, a szervezeti keretek, a módszerek és az eszközök teljes egységére.

A kísérlet eredményességét bizonyítja az is, hogy megvalósult a folyamatosság, középiskolai továbbépítkezés lehetősége a sarkadi gimnáziumban.

Ez az iskola, amelyet most bemutatam, a jövő alternatív iskoláinak egyik fajtája, az oktató-, a nevelő- és a munkaiskola ötvözete, ezek kedvező jegyeinek felhasználásával.

